

Врз основа на член 17 став 3 од Законот за ветеринарното здравство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 28/98), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 20.02.2007 година, донесе

ПРОГРАМА ЗА СУЗБИВАЊЕ И ИСКОРЕНУВАЊЕ НА ТУБЕРКУЛОЗАТА КАЈ ГОВЕДАТА

I. ПОГЛАВЈЕ: ОПШТИ ОДРЕДБИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

1. Цели

Основна цел на оваа програма е заштита на здравјето на животните и јавното здравство, обезбедување основни предуслови за непречена трговија и евентуално извоз на живи говеда преку постигнување и одржување на статусот слободни од Туберкулоза кај говедата на целата земја.

Заради реализација на основната цел, ќе се спроведуваат следните групи на активности:

- а) Спроведување на сеопфатно епидемиолошко испитување и мерки за контрола на болеста;
- б) Првично дијагностичко испитување на сите одгледувалишта на говеда со непознат здравствен статус;
- в) Имплементација на соодветни мерки за контрола на ширењето и искоренувањето на болеста;
- г) Продолжување со редовно тестирање на приемчивите животни заради откривање на реинкурзија на болеста, односно документирање на статусот одгледувалиште официјално слободно од болеста;
- д) Зајакнување на активностите околу собирање, проценување и презентирање на податоците;
- ѓ) Одредување на инциденцата и преваленцата на инфицираните животни, одгледувалишта или група на животни, села и региони;
- е) Спроведување на навремено колење на говедата заболени од Туберкулоза;
- ж) Спроведување соодветна шема за компензација на одгледувачите;
- з) Едукација и информирање на одгледувачите на говеда;
- с) Соработка со други надлежни државни институции и органи.

2. Главна карактеристика

Спроведувањето на програмата е задолжително на целата територија на Република Македонија во текот на целата година. Најмалку еднаш годишно ќе се врши проценка на ефикасноста во спроведувањето на програмата која евентуално ќе резултира со измени и дополнувања.

3. Субјекти одговорни за имплементација на оваа програма

3.1. Управа за ветеринарство-Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство

Надлежен Орган за координирање и спроведување на програмата е Управата за ветеринарство со следниве задолженија:

а) Координирање и надзор на сите ветеринарни друштва и ветеринарни инспектори кои се инволвирани во спроведувањето на оваа програма. За таа цел, ќе се врши прибирање, статистичка обработка и евалуација на клиничките, епидемиолошките и лабораториските податоци кои се генерирани и се однесуваат на програмата на локално и на национално ниво;

б) Постојано следење, и доколку е потребно изменување и дополнување на програмата;

в) Спроведување на дополнителни истражувања и студии со национални или меѓународни соработници со цел обезбедување најнови научни податоци и осигурување на непречено и ефикасно спроведување на програмата;

г) Дефинирање и предлагање соодветни правни, административни и технички мерки, како и упатства и формулари кои ќе се имплементираат на национално ниво, со цел да се постигнат или зајакнат зацртаните цели на програмата;

д) Обезбедување и алоцирање на потребните ресурси за спроведување на програмата;

ѓ) Дизајнирање, раководење и координирање, на национално ниво, на кампањи за подигање на свеста кај јавноста и нејзино информирање, со цел фармерите, ветеринарите и потрошувачите бидат запознаени со целите и модалитетите на програмата со што ќе се обезбеди нивна поддршка и активно учество во спроведување на истата.

3.2. Ветеринарни инспектори и Ветеринарни друштва

Ветеринарните друштва кои имаат склучено договор со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (во понатамошниот текст Министерство) и ветеринарните инспектори се одговорни за спроведување на активностите од оваа програма. Ветеринарните друштва се одговорни за извршување на единечниот интракутан тест. Компаративниот интракутан тест ќе го извршува Комисија формирана од Директорот на Управата за ветеринарство.

Собирањето на податоците кои се однесуваат на спроведување на програмата и извештајот од ветеринарните друштва до Управата за ветеринарство ќе се врши еднаш месечно.

3.3. Национална Референтна Лабораторија за Туберкулоза:

а) Именување на Национална Референтна Лабораторија

Ветеринарниот Институт-Факултет за ветеринарна медицина-Скопје е овластена Национална Референтна Лабораторија која е одговорна за спроведување соодветни лабораториски методи и техники за потврдување или исклучување на Туберкулоза кај говедата.

Други лаборатории не се овластени да изведуваат специфични тестови за дијагностицирање за Туберкулоза кај говедата.

б) Задолженија и обврски на Националната Референтна Лабораторија:

Во согласност со одредбите од договорот склучен помеѓу Министерството и Факултетот за ветеринарна медицина-Скопје, задолженијата и обврските на Националната Референтна Лабораторија се:

- Испитување на мострите кои се поднесени во рамките на програмата;

- Известување за лабораториските резултати веднаш по електронска пошта или во рок од 72 часа во писмена форма согласно методологијата на лабораторискиот информативен систем-ЛАБИС;

- Внесување на потребните податоци во базата на податоци и чување на истите;

- Следење на меѓународните научни достигнувања во полето на дијагностика на Туберкулоза кај говедата и прилагодување на дијагностичките методи и протоколи;

- Учество во интер-лабораториски тестирања за обученост и спремност со други национални референтни лаборатории на земјите членки на ЕУ, со референтна

лабораторија на ЕУ и согласно стандардите на Меѓународната организација за здравствена заштита-ОИЕ, организирани на регионално, меѓународно ниво или на ниво на Европската Унија.

II. ПОГЛАВЈЕ: СПЕЦИФИЧНИ МЕРКИ ЗА БОРБА ПРОТИВ ТУБЕРКУЛОЗАТА КАЈ ГОВЕДАТА

1. Класификација на одгледувалишта според нивниот статус во однос на Туберкулоза кај говедата

На дијагностичко испитување подлежат сите говеда постари од 6 недели.

Во врска со статусот на одгледувалиштата во однос на Туберкулоза кај говедата, во рамките и за целите на оваа програма, одгледувалиштата за говеда ќе бидат класифицирани во една од следниве категории:

1.1. Одгледувалишта на говеда со непознат статус во однос на Туберкулозата

Одгледувалиштата на говеда каде никогаш не било вршено тестирање со интракутан туберкулински тест и за кои не постојат информации во однос на моменталниот статус во врска со Туберкулозата ќе се прогласат како T1.

1.2. Одгледувалишта на говеда кои се инфицирани од Туберкулоза

Одгледувалиштата на говеда каде присуството на Туберкулоза било потврдено кај најмалку едно говедо, преку микробиолошки, хистолошки или алерголошки испитувања ќе бидат прогласени како T+.

1.3. Одгледувалишта на говеда кои се негативни за Туберкулоза:

а) Одгледувалиштата на говеда со T1 статус каде сите говеда постари од 6 недели се тествани и дале негативен резултат на интракутаниот туберкулински тест, или

б) Одгледувалиштата на говеда со T+ статус каде сите говеда постари од 6 недели се тествани со интракутаниот туберкулински тест и дале негативен резултат при што тестирањето е извршено најмалку 6 месеци после елиминирањето на изворот на инфекција од одгледувалиштето (се смета дека изворот на инфекција е одстранет кога сите животни постари од 6 недели покажале негативна реакција на интракутаниот туберкулински тест најмалку 60 дена по колењето на инфицираните животни и по извршеното чистење и дезинфекција).

Овие одгледувалиштата ќе се прогласат како T2.

1.4. Одгледувалишта на говеда со статус-официјално слободни од Туберкулоза

Одгледувалиштата на говеда кои ги исполнуваат следниве услови ќе бидат прогласени како официјално слободни од Туберкулоза кај говедата или T3:

а) Сите животни присутни во одгледувалиштето се слободни од клинички знаци на Туберкулоза кај говедата;

б) Во случај на одгледувалиштата кои се прогласени како T2 согласно точката 1.3 (а) и (б), сите животни постари од 6 недели дале негативен резултат на еден интракутан туберкулински тест кој е извршен најмалку 6 месеци по добивањето на статусот T2.

г) Во случај на формирање на одгледувалиште исклучиво со животни кои потекнуваат од одгледувалиштата со статус-официјално слободни од Туберкулоза кај говедата, сите говеда постари од 6 недели се тествани со негативен резултат најмалку 60 дена по собирањето;

д) Ниту едно говедо постаро од 6 недели не е внесено во одгледувалиштето, освен доколку е тествано со негативен резултат на интракутаниот туберкулински тест кој бил изведен во периодот од 30 дена пред до 30 дена по внесувањето на говедото во одгледувалиштето во кој период говедото било изолирано од останатите говеда. Извршувањето на овој тест не е неопходно во регионите каде процентот на стада инфицирани со Туберкулоза е помал од 0,2% или животните во одгледувалиштето потекнуваат од стада со статус официјално-слободни од Туберкулоза кај говедата.

2. Услови за одржување на статусот официјално-слободен од Туберкулоза кај говедата на одгледувалиштата

Со цел да се одржи здравствениот статус официјално-слободен од Туберкулоза кај говедата (Т3), одгледувалиштето мора да ги исполнува следниве услови:

2.1. Условите опишани во точка 1.4;

2.2. Животните постари од 6 недели се тестираат еднаш годишно и даваат негативен резултат на единечен интракутан туберкулински тест.

Доколку во државата функционира систем за идентификација и регистрација на говедата кој обезбедува идентификување на одгледувалиштата од каде говедата потекнуваат и на одгледувалиштата низ кои транзитираат и ако процентот на инфицираните одгледувалишта во просек не е поголем од 0,1% за време на двете последни контроли, животните не мора да се тестираат еднаш годишно доколку се исполнети следните услови:

а) Пред внесувањето во одгледувалиштето сите говеда се тестираат со интракутан туберкулински тест со негативен резултат; и

б) Говедата кои се колат се прегледуваат на присуство на лезии карактеристични на Туберкулозата и доколку такви лезии се потврдат, се поднесуваат на лабораториско испитување за докажување на присуството на причинителот на Туберкулоза кај говедата.

3. Суспендирање и враќање на здравствениот статус на одгледувалиштето официјално-слободен од Туберкулоза кај говедата (Т3)

3.1 Статусот официјално-слободен (Т3) ќе биде суспендиран, во случај кога:

а) Едно или повеќе животни во одгледувалиштето покажуваат клинички знаци на Туберкулоза кај говедата.

б) Во одгледувалиштето се внесат животни кои потекнуваат од одгледувалишта кои немаат статус официјално-слободни од Туберкулоза кај говедата.

в) Животните не биле тестирани со единечен и компаративен интракутан туберкулински тест согласно оваа програма.

г) Животните од одгледувалиштето дошле во контакт со животни од одгледувалишта кои имаат понизок здравствен статус во однос на Туберкулоза кај говедата (Т1, Т2, Т+).

д) Животните дале позитивна реакција на рутински интракутан туберкулински тест или Туберкулозата кај говедата била дијагностицирана кај заклани животни при рутинско пост-мортем испитување.

ѓ) Интракутаниот туберкулински тест даде сомнителен резултат или при пост-мортем испитувањето пронајдени се лезии кои наведуваат на сомневање на присуство на Туберкулоза кај говедата.

Во овие случаи статусот ќе биде суспендиран, се додека кај останатите животни во одгледувалиштето, кои се постари од 6 недели не се изврши тестирање и не се добие негативна реакција на најмалку два интракутани туберкулински тестови од кои првиот бил извршен најмалку два месеци по елиминирањето на животните од одгледувалиштата и извршеното чистење и дезинфекција, а вториот најмалку 6 недели после првиот тест.

Во случај кога за време на рутинското испитување на одгледувалиштето, едно или повеќе говеда дадат позитивен резултат на тестот, при што врз основа на извршеното лабораториско испитување може да се посомнева дека туберкулозата не е причина за таквиот резултат, тогаш сомнителните случаи на Туберкулоза кај говедата ќе бидат целосно испитани, вклучувајќи епидемиолошко испитување на можните контакти и други соодветни пост-мортем и лабораториски испитувања, за кои Надлежниот орган смета дека се неопходни.

Статусот одгледувалиште официјално слободно од Туберкулоза кај говедата ќе биде суспендиран се до добивањето на резултатите од ваквите испитувања и лабораториските или туберкулински тестови со кое присуството на туберкулозата кај животните може да се исклучи.

Доколку врз основа на извршените испитувања здравствениот статус на животните остане неразјаснет, статусот на одгледувалиштето ќе остане суспендиран се додека не се исполнат следните услови:

- Сите предвидени тестови се изведени на сомнителните животни и врз основа на резултатите не постои доказ дека животните се заболени од Туберкулоза кај говедата.

- Сите животни постари од 6 недели се тестирани со интракутан туберкулински тест со негативен резултат 6 недели по суспендирањето на здравствениот статус.

- Доколку сомнителните животни биле пратени на колење, интракутаниот туберкулински тест ќе се изврши 6 недели по одстранувањето и извршеното чистење и дезинфекција.

- Во туберкулозното одгледувалиште се применуваат сите пропишани санитарни мерки.

Доколку присуството на Туберкулоза кај говедата се потврди, статусот официјално слободен од Туберкулоза ќе биде повлечен и одгледувалиштето ќе биде означено како Т+. Во одгледувалиштето ќе се применат мерките пропишани со оваа програма.

4. Декларирање, суспендирање и враќање на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како официјално-слободни во однос на Туберкулоза кај говедата

4.1. Територијата на Република Македонија или дефиниран регион од неа може да се декларираат како официјално-слободни под следниве услови:

- а) Процентот на заразени одгледувалишта не е поголем од 0,01% во текот на шест последователни години, при што во последните 10 години најмалку 99,9% од одгледувалиштата биле декларирани како официјално-слободни од Туберкулоза кај говедата. Проценката на процентот на заразените односно официјално слободните одгледувалишта се врши на 31 Декември од тековната година;

- б) Системот за идентификација овозможува пратење на движењето на говедата (одгледувалишта од каде говедата потекнуваат односно низ кои транзитираат);

- в) Сите говеда по колењето се пост-мортем испитани на присуство на лезии карактеристични за туберкулозата од страна на ветеринарен инспектор;

- г) Сомнителните случаи на Туберкулоза кај говедата целосно се испитуваат, преку спроведување на соодветни тестирања во одгледувалиштата од кои потекнуваат односно низ кои транзитирале.

4.2. Суспендирање и враќање на статусот на Република Македонија или дефиниран регион од неа како официјално слободен од Туберкулоза кај говедата

Доколку еден или повеќе од условите наведени во точката 4.1 не се исполнети, статусот ќе биде повлечен се додека не се исполнат сите услови.

Управа за Ветеринарство е одговорна за карактеризирање на регионот кој е официјално-слободен после извршената проценка на епидемиолошките податоци.

5. Декларирање и испитување на сомнителни случаи на Туберкулоза кај говедата

5.1 Сомнителен случај

Секое говедо кое покажува знаци за можно присуство на Туберкулоза или за кое постои потврдена епидемиолошка врска со познат извор на инфекција, а за кое немало официјално испитување кое го потврдува или отфрла присуството на болеста, ќе биде прогласено како

сомнителен случај. Како сомнителен случај ќе се прогласи и секое говедо кое при рутинското тестирање со единечен интракутан туберкулински тест на одгледувалиштето реагира позитивно или сомнително на тестот.

Доколку за време на пост-мортем испитувањето се утврдени лезии врз основа на кои може да се постави сомневање дека се работи за Туберкулоза кај говедата, сомнителните случаи ќе бидат пријавени до ветеринарниот инспектор кој ќе превземе официјална истрага вклучувајќи и следење и проверка на одгледувалиштата од кои говедата потекнуваат или одгледувалиштата низ кои транзитирале, и спроведување на пропишаните тестирања.

5.2. Мерки при поставување на сомнеж на присуство на болеста

Сомнителниот случај задолжително ќе биде пријавен на ветеринарниот инспектор од страна на лицето од кое потекнува ова сомневање.

Ветеринарниот инспектор веднаш ќе превземе официјална истрага со цел потврдување или отфрлање на присуството на болеста во сите одгледувалишта во кои има сомнителни на Туберкулоза животни.

До добивањето на резултатите од официјалната истрага, во одгледувалиштето ќе се преземат следните мерки:

- а) Одгледувалиштето ќе биде ставено под официјален (службен) надзор,
- б) Забрана за внесување и изнесување на животните од одгледувалиштето, освен изнесување за колење;
- в) Изолирање на сомнителни животни во самото одгледувалиште;
- г) Млекото од сомнителните крави може да служи само за исхрана на животни од истата фарма по соодветно термичко третирање. Млекото од сомнителните крави не смее да се користи за човечка исхрана.
- д) Без оглед на националните одредби кои се однесуваат на прехранбени производи, млекото од кравите кои потекнуваат од сомнителните одгледувалишта, не може да се испраќа во млекари, освен, ако истото не подлежи на соодветен термички третман.
- ѓ) Тестирање на сомнителните животни со компаративен интракутан тест.

5.3. Забрана за движење

Движењето на сите животни од одгледувалиштето нема да биде дозволено се додека не се разјасни статусот на следниве животни:

- а) Животните кои дале сомнителен или позитивен резултат на единечниот интракутан туберкулински тест и чекаат ретестирање со интракутан компаративен тест; и
- б) Животните кои дале сомнителен резултат на интракутаниот компаративен тест.

Здравите животни може да се изнесуваат од одгледувалиштата само ако по издаденото решение од страна на ветеринарниот инспектор тие се испраќаат директно на колење.

6. Мерки кои се применуваат во одгледувалиштата кои се заразени од Туберкулоза кај говедата (Т+)

Во случај на потврдување на присуството на туберкулозни грла во одгледувалиштето, здравствениот статус на одгледувалиштето ќе биде повлечено и одгледувалиштето ќе се карактеризира како Т+. Во заразеното одгледувалиште ќе се применат следните мерки:

- а) Забрана за внесување и изнесување на говеда. Здравите животни може да се изнесуваат од заразените одгледувалишта само ако по издаденото решение од страна на ветеринарниот инспектор тие се испраќаат директно на колење. Внесувањето и изнесувањето на животните од одгледувалиштето за други цели освен колење ќе биде дозволено само кога здравствениот статус биде повторно воспоставен.

б) Изолација на животните кај кои Туберкулоза кај говедата е официјално потврдена и животните за кои Надлежниот орган смета дека се заразени од Туберкулоза кај говедата и нивно маркирање со знак во вид на буквата Т.

в) Животните кои се заболени како и оние кои според Надлежниот орган се сметаат за заболени ќе бидат заклани под официјален надзор во што е можно пократок временски рок, во секој случај пред истекот на 30 дена од денот на кој сопственикот на животните или одговорното лице е известно за присуството на болеста и обрвската согласно програмата за задолжително колење.

г) Транспортирањето на заразените животни во кланици ќе се изведе на начин со кој ќе се оневозможи ширењето на болеста.

д) Спроведување на епидемиолошкото испитување со цел идентификација на изворот на инфекција или друга епидемиолошка поврзаност со други одгледувалишта.

ѓ) Млекото од заразените животни со маститис предизвикан од Туберкулозата се уништува.

е) Заразените животни ќе се молзат одвоено и млекото ќе се уништи. По исклучок на претходното, млекото од заразените животни може да се користи само за исхрана на животните од истото одгледувалиште само по соодветното термичко третирање. Во секој случај млекото од заразените животни не смее да се користи за човечка исхрана.

ж) Без оглед на националните одредби кои се однесуваат на прехранбени производи, млекото од кравите кои потекнуваат од заразени одгледувалишта, не може да се испраќа во млекари, освен, ако истото не подлежи на соодветен термички третман.

з) Ѓубрето и постилката од одгледувалиштето ќе се собере и дезинфицира. Изнесувањето на ѓубрето и постилката е забрането најмалку 3 недели по дезинфицирањето.

с) Труповите на инфицираните животни ќе бидат детално пост-мортем прегледани. На лабораториско испитување ќе се испратат мостри за лабораториско потврдување на болеста.

и) По колењето на заразените животни, целиот објект и опрема ќе бидат детално исчистени и дезинфицирани под надзор на ветеринарниот инспектор.

ј) Тестирање со интракутан туберкулински тест на останатите животни во одгледувалиштето во согласност со точка 3.

7. Тестови и процедури за дијагностицирање на Туберкулоза кај говедата

Дијагностичкото испитување на говедата на Туберкулоза се врши со методот на интракутана туберкулинизација со користење на ППД туберкулин. Ако со примената на методот на интракутана туберкулинизација со бовин туберкулин се утврди позитивна или сомнителна реакција, по истекот на најмалку 6 недели ќе се изврши компаративна интракутана туберкулинизација со бовин и авијарен туберкулин.

7.1 Официјални тестови

Интракутани туберкулински тестови кои се сметаат за официјални се следниве:

а) Единечен интракутан тест - едно вбризување на бовин туберкулин;

б) Компаративен интракутан тест – симултано вбризување на бовин туберкулин и на авијарен туберкулин

7.2 Толкување на реакцијата

Толкувањето на официјалниот интракутан туберкулински тест треба да се базира на клиничка обсервација и зголемувањето на дебелината на кожата на местото каде е вбригувана инекцијата со туберкулин 72 часа по нејзиното аплицирање.

а) Негативна реакција: е ако се забележи ограничен оток, со зголемување на дебелината на кожниот набор не повеќе од 2 мм., а без клинички знаци како на пр. дифузен едем, ексудација, некроза, болка или воспаление на лимфните канали или лимфните јазли во таа регија.

б) Сомнителна реакција: ако не се забележани клинички знаци како оние кои се напоменати во точката под 7.2 (а), а зголемувањето на дебелината на кожниот набор е повеќе од 2 мм. и помалку од 4 мм.

в) Позитивна реакција: ако се забележат клинички знаци како оние кои се напоменати во точката под 7.2 (а) или зголемување на дебелината од 4 мм. и повеќе на кожниот набор каде инекцијата е вбригана.

Животните кои дале сомнителна реакција на компаративниот интракутан туберкулински тест ќе бидат повторно ретестирани 6 недели по читањето на реакцијата со компаративниот интракутан тест. Животните кои после ова второ тестирање со компаративниот интракутан туберкулински тест не дадат негативна реакција ќе се сметаат за позитивни.

8. Промена на фреквенцијата на тестирањето

Управата за ветеринарство може да ја промени фреквенцијата на рутинско тестирање во целата земја или одреден регион доколку се исполнети следниве услови:

- Процентот на одгледувалишта заразени со Туберкулоза кај говедата, во просек не е поголем од 1% во две последователни години во кој случај интервалот помеѓу рутинските тестови може да се зголеми на две години;

- Процентот на заразените одгледувалишта со Туберкулоза кај говедата во просек не е поголем од 0,2% за време на два двогодишни периоди во кој случај интервалот помеѓу рутинските тестови може да се зголеми на три години;

- Процентот на заразените одгледувалишта со Туберкулоза кај говедата во просек не е поголем од 0,1% за време на два трогодишни периоди во кој случај интервалот помеѓу рутинските тестови може да се зголеми на четири години и/или возраста на животните кои подлежат на овие тестови може да се зголеми на 24 месеци.

Доколку нивото на болеста се зголеми, Управата за ветеринарство може да донесе одлука за зголемување на фреквенцијата на рутинското тестирање.

III. ПОГЛАВЈЕ: ОПШТИ МЕРКИ

1. Колење на заболени животни

Заболените животни ќе се заколат во посебно назначена кланица со која Министерството ќе склучи посебен договор за колење на заболените животни.

Договорот помеѓу Министерството и назначената кланица ќе содржи детални упатства за начинот на колење и заштита на работниците при колење.

2. Употреба на ветеринарно медицински производи

Не е дозволена употребата на ветеринарно медицински или биолошки производи со цел десензибилизирање, имунизирање или лечење на Туберкулоза кај говедата.

3. Финансиски средства потребни за спроведување на програмата

Финансиските средства потребни за спроведување на програмата ќе се обезбедат од Програмата за користење на средства за здравствена заштита на животните.

IV. ПОГЛАВЈЕ: ВЛЕГУВАЊЕ ВО СИЛА

Оваа програма влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”

Бр.19-857/2
20 февруари 2007 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија
м-р **Зоран Ставрски**, с.р.